

ГАЙВОРОНСЬКА Т.О.

*кандидат філософських наук, доцент,
декан факультету соціальних наук
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІМПЕРСЬКОЇ МОРАЛІ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

Людство вступило до третього тисячоліття, маючи не тільки величезні досягнення в галузі науки і техніки, але й нові проблеми. Деякі з цих проблем були неможливі ще століття тому назад. Це екологічна криза та енергетична проблема, проблема вичерпаності природних ресурсів, бідності та економічної відсталості країн, що розвиваються. Однією з головних глобальних проблем ХХ століття була проблема війни та миру: окрім локальних воєн, людство стало свідком двох світових воєн, які призвели до загибелі мільйонів людей. Після другої світової війни людство пережило епоху протистояння двох глобальних соціально-політичних систем, яке поставило багато нових проблем, і однією з головних стала проблема збереження миру: холодна війна між двома політичними системами, можливість використання зброї масового знищення підвела людство до червоної лінії, перетнувши яку людська цивілізація могла б зникнути з лиця Землі. Такий «сценарій» розвитку подій був можливий, та, незважаючи на періоди загострення протиріч, людина ХХ століття (в особі лідерів країн, що протистояли одна одній) усвідомила небезпечність використання зброї масового знищення і змогла запобігти трагедії.

Після багатьох подій минулого століття, коли людство було «на межі», імперське мислення з нестримним бажанням захоплення чужих територій та підкорення інших народів і націй, здавалося неможливим. Адже «здоровий глузд» людини, наділеної владою, має підказати, якими можуть бути наслідки таких бажань і політики, спрямованої на втілення цих прагнень. Історія людської цивілізації при всій унікальності розвитку кожної з існуючих країн є реалізацією об'єктивних законів розвитку людської цивілізації в цілому та її збереження. Сучасний світ різноманітний і суперечливий, однак слід розуміти, що сучасний світ єдиний, в ньому все пов'язано зі всім, і тому те, що відбувається в одному куточку світу, безпосередньо або опосередковано впливає на інші частини світу. Людська цивілізація має прямувати до таких умов співіснування, які

виключають при всій розбіжності інтересів окремих держав, можливість прямого втручання в життя інших країн, тим більше воєнної агресії.

Пряма воєнна агресія росії проти України – це явище, яке важко сприймати психіці здорової людини, це варварство, яке потребує серйозного аналізу психічного «здоров'я» не тільки російського президента та його оточення, а і всього російського населення. Ця війна вкотре викрила імперську природу росії. Імперії (з лат. «*imperium*») – наказ, верховна влада, управління однією особою, монархом, на певній окупованій території), які виникли два тисячоліття тому, існують і в ХХІ столітті, хоча ця форма державного устрою здається в наш час архаїчною. Не останнє місце серед сучасних імперій посідає росія, яка відрізняється особливою агресивністю і варварством, здавалося б, несумісними з сучасним мисленням. Слід зауважити, що імперська природа росії та її населення з моменту проголошення Петром І московського царства «российской империей» завжди давала і дає про себе знати, незважаючи на її маскування формальними ознаками федерального устрою сучасної російської держави. Російська імперія в усі часи відрізнялась прагненням домінувати, захопленням і пограбуванням нових територій, асиміляцією і денаціоналізацією завойованих народів, нав'язуванням всього російського як панівного, русифікацією, геноцидом, насильним переселенням народів та репресіями. Російська влада формувала у росіян почуття виключності, величності, пихатості по відношенню до інших народів. Своє існування та відтворюваність ця імперія підтримувала всебічним контролем над всіма сферами життя свого населення, своєю ідеологією, заснованою на «русской идее» (В. Соловйов, М.О. Бердяєв) й особливому шляху росії. По відношенню до колонізованих народів росія застосовувала психологічний тиск, заснований на принципі меншовартості та обмеженні прав в порівнянні з росіянами. Маніпуляція свідомістю свого населення, викривлення історії, брехня та самозвеличення правлячої еліти, нав'язування ідеї «винятковості» й «величності» російської історії та культури призвели до некритичного мислення, ірраціоналістичної самосвідомості не тільки пересічного громадянина росії, а й освіченої частини російського соціуму.

Імперська свідомість російського населення заснована на ілюзії власної величі, незрілості демократичної культури, неповаги до права. Правова культура народу є показником розвинутої правової свідомості суспільства і особистості: вона існує там, де свобода є однією з основних цінностей. Унікальність російської імперської свідомості полягає в її

внутрішній суперечливості: піддані цієї імперії вважають себе великою нацією в той час, коли самі є покірними рабами свого «царя» (імператора, президента). Народ, який століттями жив в умовах покірності, приниження власної гідності, навчився поклонятися владі, тому що від неї залежало його «благополуччя» і навіть життя. Саме таке плазування перед владою обумовило залежність від неї настільки сильну, що людина готова вклонятися їй, підтримувати її в будь-яких рішеннях задля власної безпеки. Невипадково в одній із радянських пісень були слова, які підкреслювали неповагу до особистості, знецінення людського життя (російською мовою): «раньше думай о родине, а потом о себе»... В російському суспільстві вільна особистість, яка має право на власну думку і здатна її відстоювати всупереч офіційній, це рідкість, адже влада карає за вільнодумство.

Зрозуміти таку суперечливу суспільну свідомість росіян неможливо без звернення до справжньої історії московської імперії, без аналізу джерел і психологічних засад імперської моралі, точніше, російської аморальності. Московіти як колишні раби монголо-татарської орди мають генетично закодоване рабське мислення, яке передавалося з покоління в покоління і дійшло до нашого часу в зміненому вигляді. Рабське мислення і відповідна свідомість підкореного ордою народу мають зворотний бік: як противага власній покорі владі на підсвідомому рівні у такого народу формується ненависть до тих, хто сильніший, до тих, хто вільний. І тому головною рисою рабської свідомості є таємне бажання помсти за свою пригніченість, за свою залежність. Пригнічена владою людина, бажаючи помститися за свою несвободу, шукає жертву, на яку може спрямувати свою помсту, підкоривши її. З психологічної точки зору, перенесення на іншу людину свого пригноблення тішить свідомість пригніченої людини, задовольняє її ЕГО, адже вона в такий спосіб відчуває себе вже не рабом, а господарем. Це здійснення помсти за свою згальблену гідність. Тому схвалення росіянами в сучасній війні росії проти України вбивства українців, знищення українських міст задовольняє не тільки їх імперську аморальну свідомість, а й дає відчуття своєї «переваги».

Несвідоме почуття пригніченості, пов'язане з особистісною несвободою, є психологічною основою імперської «моралі» росіян. Головним чинником ставлення російської влади до нашої країни також є помста: вона бажає помститися Україні за її відділення від штучно створеної імперії, за відпадання від влади «старшого брата». Реалізувати свої імперські амбіції росія, як завжди, вирішила традиційним для неї варварським шляхом: завоювати й пограбувати українські землі та

насилено підкорити собі українську націю. Загарбницький характер своєї війни росія маскує начебто бажанням захисту російськомовного населення на території України від українського «націоналізму». Шляхом воєнної агресії і загарбання нових територій росія намагається розширити свою владу і доказати свою «могутність». Це їй потрібно перш за все для самоствердження в сучасному цивілізованому світі, в якому першість належить не «середньовічним» країнам з відсталою економікою і імперськими амбіціями, до яких відноситься і росія, а країнам, економіка яких заснована на новітніх сучасних технологіях, а право – на гуманності та повазі до людського життя і гідності особистості. Росія не має в цьому жодних досягнень і переваг, тому єдиним засобом доказів своєї «могутності» вважає демонстрацію сили і зброї. В такому дусі виховується і російський громадянин: він пишається «могутністю» і «величчю» своєї держави саме через наявність у неї зброї масового знищення та її агресивність. Загарбницькі війни, підкорення інших націй, нав'язування підкореним своєї мови і неповага до інших мов і культур дозволяє російській владі виглядати для своїх підданих переможцем, «великою державою».

Неспроможність зрозуміти нові виклики часу, необхідність дотримання міжнародного права і сучасних реалій міжнародних відносин, заснованих на співробітництві і спільній відповідальності за подальшу долю всього людства – така справжня сутність імперського мислення російських можновладців і населення росії. Рабська покірність владі, відчуження від моральності, психічне нездоров'я російського населення, позбавленого гуманності, невинуватого зверхності і ненависті до іншого – саме в цьому, на мій погляд, полягає «загадковість руської душі», про яку так любили писати й говорити прибічники «руського миру». Варварська агресивна сутність російської держави, бездуховність російського населення, поєднання «імперської величності» з рабською покорою й залежністю від влади, відсутність гуманізму і розуміння цінності людського життя – це сьогодення «руського міра», подальше існування якого загрожує всесвітньому порядку. Найповільніше, як відомо, змінюється людська свідомість, тому сподіватись на звільнення свідомості російського населення від плазування перед владою та ілюзії власної величчї найближчим часом неможливо. А психологія російських мас – це окрема тема серйозного дослідження.